

מתוך: המדריך ללוחם הרוח

འབྲུང་རྒྱལ་སེམས་དཔའི་སྡོད་པ་ལ་འཇུག་པ།

מאת מאסטר שנטידווה

ཞི་བ་ལྷ།

קורס ACI מס' 12 - לקט מתוך

הפרק על שלמות החוכמה

འཕྲིན་པའི་ལཱུ།

תרגום לעברית: לאמה דבורה-הלה

©2014

מתוך: המדריך ללוחם הרוח מאת מאסטר שנטידווה

לקט מתוך הפרק על שלמות החוכמה

འཕྲིན་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་སྡིག་པའི་ལཱུ།

7 כדי לעזור לאנשי העולם לימד המגן על דברים, למרות שאין לדברים אפילו קיום רגעי. "זה סותר את מה שיחסי" ³	1 כל הסעיפים עד כאן נאמרו על ידי הנאורים לשם החוכמה, על כן מי שחפצם להפיג את סבלם - חייבים לפתח חוכמה.
8 - אין פגם בתפיסת ה"יחסי" של היוגים. ⁴ בראותם ה"מוחלט" הם עולים על אנשי העולם. אלמלי כך הייתה עדיפה התפיסה שפוסלת תפיסה של אישה כבלתי טהורה.	2 אנו מקבלים שיש שתי אמיתות: האמת הכוזבת וזו המוחלטת. המוחלטת איננה אובייקט של השקל - השקל עצמו הוא כוזב.
9 "חסדם של הבודדות הוא דמוי אשליה, וכך גם קיומם של דברים. אך אם לאשליה ידמו הברואים, כיצד, עם מותם, שבים הם ונולדים?"	3 מבין שתי תפיסות העולם, של היוגים ¹ ושל אנשי העולם, תפיסת עולמם של היוגים עולה על זו של אנשי העולם.
10 - אף אשליה תמשיך להופיע כל עוד נקבצים התנאים הדרושים. ⁵ האם הברואים קיימים באמת אך ורק משום שמשכם מתארך?	4 גם בין תפיסות העולם של היוגים יש הדרגה, עם עידון יכולתם, בעזרת אנלוגיות ששניהם מקבלים ² ולשם מטרתם אינם בוחנים.
11 "אם הם אשליה, הריגה וכולי אינם מהווים עבירה, כי אין תודעה בנמצא! - חסדים ועבירות אכן נצברים בגלל שיש אשליית תודעה!"	5 אנשי העולם שרואים הדברים, אותם מקבלים בתור ממשיים, ואינם מבחינים שהם אשליה; בכך הם שונים מן היוגים.
12 "אם אין ללחשים ולמנטרות כוח, לא תקום אשליה בעלת תודעה! - בשעה שנקבץ מגוון של תנאים, חייב גם ⁶ להופיע מגוון מקסמים.	6 אף צורות וכולי, שנחוש ישירות, קיימות כמוסכם, ולא על פי הידיעה. מוסכמה זו היא כוזבת, כמו למשל כשדברים לא טהורים נתפסים כטהורים.

מתוך: המדריך ללוחם הרוח מאת מאסטר שנטידווה

לקט מתוך הפרק על שלמות החוכמה

ཤེས་རབ་གྱི་པ་རི་ལཱུ་ལྷན་པའི་ལཱུ།

- 13
אין בכוחו של תנאי יחיד
ליצור המגוון של כל הדברים.
"אם הכל בסופו של דבר הוא נירוונה.⁷
ובכל זאת טוב במציאות הכזב,
- 14
אזי גם הבודהות ימשיכו לסוב, ומה טעם
יש אז בכל מעשי הבודהיסטווה?
- כל עוד לא פסק הנהר של תנאים,
אף המקסם לא יחדל.
- 15
וכאשר יפסק נהר התנאים –
יחדל המקסם, גם במציאות היחסית.
"אם אפילו תפיסה שגויה לא קיימת,
כיצד נאשר את קיום המקסם?
- 16
- אם המקסם עבורך לא קיים,
מהו שאתה מנסה לאשר?
"הוא קיים למעשה באופן אחר,
הוא בעצם אספקט של המיינד!"
- 17
- אם לתודעה הוא מופיע בתור אשליה,
ואין מה לתפוס, מהו אז זה שתופס?
מגן העולם בעצמו הן אמר
שאין תודעה שרואה את עצמה.
- 18
כפי שהחרב לא תחתוך את עצמה,
כך בדיוק גם התודעה.
"היא בהחלט יכולה להאיר את עצמה,
כפי שעושה מנורל!"
- 19
- אין המנורה מאירה את עצמה,
כפי שאין עלטה האופפת עצמה.
"שלא כמו קריסטל, דבר שהוא כחול
לא תלוי באחר לציבעו.⁸
- 20
כך יש דברים אשר נתפסים בתלות
בדברים אחרים, ויש כאלו שלא!⁹
- וכי כפה הכחול את עצמו על מה שאיננו כחול?
היכול הכחול לגרום את עצמו?¹⁰
- 22¹¹
אם תאמר: "המנורה מאירה"
במובן ש'ההכרה מכירה את עצמה',
הרי שאז התודעה היא בעצם זו שמאירה,
אך מהי התודעה שאת זאת מבינה?
- 23
אם אין מי שמבחין בזוהר התודעה,
מה הטעם את זה לדסקס?
הרי זה דומה לדיון ביופיה
של בתה של אשה עקרה.
- 24
"אם אין תודעה שתופסת עצמה,
כיצד זה נזכר את אשר נדע?
- זוכרים בשל הקשר עם חוויה שונה,
כמו עם הרעל של העכבר.¹²
- 39
"כיצד ייתכן להפיק תוצאה
ממנחה לישויות מחוסרות תודעה?
התוצאה, נאמר,¹³ הינה זהה,
בין אם הם כאן ובין אם עברו לנירוונה.

מתוך: המדריך ללוחם הרוח מאת מאסטר שנטידווה

לקט מתוך הפרק על שלמות החוכמה

འཇིགས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་སྤྱིན་པའི་ལཱུ།

49
אף אם פסקו,¹⁹ אך טרם מימשת ריקות, הם ודאי יחזרו, כמו במקרה של הגייה עמוקה שפסקו בה כל הבחנות; חייבים להגות על ריקות!

54
אם כך, תהיה זו שגיאה לבטל את כל הלימוד על ריקות. הסר, אם כן, כל ספק מליבך, ושב להגות על ריקות.

55
הריקות מהווה נוגדן לעלטה, למכשולים של נגעים, ושל ידע.²⁰ השואפים להשיג במהרה ידע-כול, כיצד לא יחושו בריקות להגות?

56
ראוי הדבר להתמלא באימה ממקור כל הסבל שיש בנמצא. הריקות מפיגה כל סבל שיש, אז מדוע ממנה אתה כה חושש?

57
לו היה איזה טבע עצמי בנמצא, הרי שלפחד הייתה הצדקה. אך מאחר שאין שום "עצמי" שקיים, בלב מי יתעורר הפחד?

58
אינני שיניי, שערי, צפורניי, וגם לא עצמותיי ודמי, אינני לימפה, או ריר מן האף, ואינני ליחה, או מוגלה;

40
בין אם כוזב הוא¹⁴ ובין אמיתי - על פי הכתוב, התוצאות הן זהות. ודומות הן בכל לתוצאה של מתן מנחה לבודהה ממש.

41
"ראיית האמיתות¹⁵ מביאה לשחרור, אז מדוע יש צורך בראייה של ריקות? - זאת משום שבכל הכתבים נאמר שללא דרך זו - אין הארה.

42
אם תטען שהמהיינה כלל לא אומתה, - כיצד מאומתת המסורת שלך? "משום שהיא מקובלת על שני הצדדים" - אך בתחילה לא כך נראו הדברים.

43
התנאים שמעוררים אמונך במסורת שלך חלים על המהיינה, באותה המידה.¹⁶ אילו היה די בהסכמה של שני צדדים, אזי גם כתבי הוֹנְדוּת¹⁷ היו נכונים!

46
אם סילוק הנגעים דיו להביא לשחרור, הרי שהחופש חייב לבוא מייד ברגע הבא! אך גם מי שחיסלו את כל הנגעים¹⁸ עדיין נראים כנתונים לכוחות של הקארמה.

48
ההשתוקקות נוצרת בגלל התחושות, ולבטח עדיין נותרו במ תחושות. עדיין ישנה בתודעתם הנטייה להיאחז באובייקטים שונים.

מתוך: המדריך ללוחם הרוח מאת מאסטר שנטידווה

לקט מתוך הפרק על שלמות החוכמה

ཤེས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་སྡིན་པའི་ལཱུ།

75
זה דומה לנסיון לקלף בהדרגה
גזע בננה חלול - ולא למצוא בו דבר.
כך אם היטב נחפש ונבחן -
בוודאי שום "אני" למצוא לא נוכל.

76
"אם אין יצורים חשים בנמצא,
כלפי מי נתרגל החמלה?
- אלו שנשליך בחשכת בורותנו,
ושנשבענו לפעול למענם.

77
"אם אין יצורים, מי ישיג את הפרי?²⁵
- אמת! השאיפה שזורה בבורות,
אך לשם הסילוק של כל סבל שיש,
אין לדחותה, למרות הבורות.

78
האנוכיות היא זו שגורמת לסבל,
ובורות אודות ה-"אני" - אותו מלבה;
"והרי על אלו לא ניתן להתגבל" - הגייה
על העדר ה-"אני" היא זו שתגבר.²⁶

79
הגוף איננו רגל או שוק,
לא ירך ולא המותן,
לא הבטן ולא הגב,
וגם לא חזה או כתפיים;

80
הגוף אינו צלע, או אצבע, או יד,
לא בית שחי ולא מה שמעל,
לא מעיים, לא ראש, לא צוואר,
ואם כך - היכן הוא קיים?²⁷

59
איני השומן של גופי, לא זיעה,
ריאותי וכבדי אף הם לא "אני";
מעיי והחלל של בטני - לא "אני",
וגם לא השתן והצואה.

60
הבשר והעור הם לא אנוכי,
לא חום הגוף, לא הרוח²¹,
אינני כל הפתחים של גופי,
ואף לא כל שש המודעויות.²²

71
"אך אם מניחים שאין שום 'אני',
אז אין שום קשר בין המעשה והפרי.
ואם לאחר המעשה הוא²³ נעלם,
למי ניחס את הקארמה?"

72
- אנחנו שנינו את זאת מקבלים:
הבסיס למעשה ולפרי הוא שונה;
וגם זה שעושה לא קיים,
אז על זה להתדיין אין טעם.

73
בלתי אפשרי הוא לראות בו-זמנית
סיבה ותוצאה כאחד. כך נאמר כי
זה שעושה וזה שנהנה ממעשיו
מתייחסים לזרם אחד.²⁴

74
תודעת העבר וגם זו של עתיד
אינן ה"אני", כי אינן קיימות;
ואם זו שנוצרה ברגע זה היא "אני",
עם היעלמה, ייעלם ה"אני".

מתוך: המדריך ללוחם הרוח מאת מאסטר שנטידווה
לקט מתוך הפרק על שלמות החוכמה

འཇམ་དབང་ཀྱི་པ་ལོ་ལྷ་སྤྱིན་པའི་ལཱུ།

93 התרופה הנגדית לכל אלו,³¹ אם כן, היא הגייה ובחינה מעמיקה. הריכוז העמוק, מזונו של היוגי,³² יצמח משדה זה של בחינה. 103 התודעה לא שוכנת בתוך החושים, בצורה ובשאר,³³ ובקוה שבינם; היא איננה בחוץ, ואיננה בפנים, ואין למצאה במקומות אחרים. 104 היא איננה הגוף, ואיננה לא-גוף, לא מעורבבת עמו, וגם לא בנפרד, אין בה אף שמץ זעיר של עצמי, ועל כן בעליה בנירוונה טבעית!³⁴ ³⁵117 לעתים בתפיסה ארצית, ישירה, אנשים מבחינים במגוון של סיבות; הגבעול, או חלקיו השונים של הלוטוס, באים ממגוון שלם של סיבות. 118 "מהו שמייצר מגוון של סיבות? - הן באות ממגוון של סיבות קודמות. "מה מאפשר לסיבות לייצר תוצאות? - כוחן של סיבות קודמות. 139 "כאשר התפיסה אינה נכונה, מסקנתה גם היא שגויה. על כן המדיטציה על הריקות בהכרח איננה תקפה!"	86 כך גם היד – איך היא תתכן? הלא היא אוסף של אצבעות! כל אצבע היא אוסף פרקים, וגם לכל פרק יש חלקים. 87 כל חלק ניתן לחלק לאטומים, והם מתחלקים לצדדיהם השונים,²⁸ וגם לצדדים אין ממש חלקים – והכל כמו חלל, ולכן האטומים אינם. 89 לו היה הכאב באמת קיים, הרי שהיה מדכא הנאה, ואם מטעמים באמת מענגים, מדוע אינם משמחים אבליים? 90 "משהו אחר עליה²⁹ גבר, ולכן לא ניתן לחוות! - כיצד נוכל כ"תחושה" לכנות את זה שאותו לא ניתן לחוות? 91 "עדיין יש שם צל של כאב, ורק צורתו הגסה נעלמה!"³⁰ - אם הרגש הבא הוא שמחה, אז הצל הוא צל של שמחה. 92 "בנוכחות תנאים מנוגדים תחושת הכאב חסרה, - אז האם אין כאן פשוט אחיזה במושג בדוי של "תחושה"?"

מתוך: המדריך ללוחם הרוח מאת מאסטר שנטידווה

לקט מתוך הפרק על שלמות החוכמה

འཇིགས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་སྤྱིན་པའི་ལཱུ།

- 140 בלי שנאתר את מה שנחשיב כ"דבר", לעולם לא נתפוס כיצד הוא אינו הדבר. לכן העובדה שדבר כוזב איננו דבר - היא בבירור כוזבת.
- 141 וכך כשהילד מת בחלום, תאפיל תחושת העדרו על תפיסת קיומו, על אף שהכל כזב.
- 143³⁶ אין הם באים מדברים אחרים, ואינם שוהים או הולכים. מה הבדל יש, אם כך, בין אשליה, לבין מה שבורות מחשיבה כממשי?
- 144 התבונן בדברים שקוסם מייצר, ודברים שנוצרים מסיבות, וחקור: מניין כל אלה באים? ולאן כל אלה הולכים?
- 145 ניתן לראותם בסמיכות לדבר מה, וכשזה נעדר - הם אינם. מעשי בדים ודמויי בבואה, כיצד יחשבו אמיתיים?
- 146³⁷ אם יש לדברים [קיום עצמי], מה צורך יש אז בסיבות? ואם הם בעצם לא קיימים, מה צורך יש אז בסיבות?
- 147 אפילו מאה מיליון סיבות לא יתמירו את מה שאיננו דבר.³⁸ בנסיבות שכאלו - כיצד הוא יופיע? ואיך עוד הוא יכול לקרות?
- 148 אם איננו קיים - כיצד יתפקד? וכיצד יהפוך לדבר שמתפקד? עד לרגע שיהפוך לדבר שמתפקד, לא יחדול מלהיות בלתי-מתפקד.
- 149 כל עוד לא יחדל להיות לא-מתפקד, אין מצב שבו הוא יהיה מתפקד, ודבר שמתפקד אינו לא-מתפקד. בלי שיהיה בעל טבע כפול.
- 150 כך גם אין [עצמיות] לסיום של דברים, וגם לא לדברים מתפקדים. וכך העולם וגם כל הברואים - מעולם לא החלו ולעולם אינם חדלים.
- 151 אם תנסה לנתחם - כל הדברים משולים לחלום, או לגזע חלול. לעבור לנירוונה או לא לעבור כלל - מבחינת טבעם - הם אותו הדבר.
- 152 ואם כל הדברים הם אכן ריקים, מה כבר נותר להשיג או להפסיד? מיהו זה שיכול אותך לכבד? מיהו זה שאת פניך מלבין?

מתוך: המדריך ללוחם הרוח מאת מאסטר שנטידווה

לקט מתוך הפרק על שלמות החוכמה

འཇིགས་རབ་ཀྱི་པ་རོལ་ཏུ་སྤྱིན་པའི་ལེན།

פסוקים נבחרים מתוך פרק 10

1
כך השלמתי לכתוב את המדריך לחייו של לוחם הרוח, וכולי תפילה כי בזכות חסד זה תזכה כל ברייה לחיות באופן זה.

57
תורת הנאורים היא תרופה יחידה לרפא מחלתם של כל הברואים. היא המקור, בסופו של דבר, לכל אושר, על כל צורותיו.

מי ייתן ובזכות חסדי ומעשי יאריכו ימיה ברחבי העולם, עם כל הכבוד ועם כל התמיכה שלהם היא כל כך ראוייה.

58
אני קד למנג'ושרי, זה שבחסדו נעורה בלבי תודעה ברוכה זו. כך אקוד לרגליו של מורי מיטיבי, שבחסדו זכיתי לשגשג גם אני.

153

מניין יבואו עונג או סבל?
דברים נעימים או דוחים?
אם תחקרם לאתר את טבעם,
מיהו זה שחושק, ומה הדבר בו יחשק?

154

ככה בחן את כל החיים בעולם:
מיהו שמת, מי עומד להיוולד,
ומיהו זה שכבר בא? מיהו זה
שקרוב, ומי זה שהוא ידידך?

167

מתי יבוא יום בו אוכל לשים קץ
לעינוניים של כל הסובלים מן האש,
עם מטר של כל טוב, ושל כל ברכתי,³⁹
שימטירו העננים של מכלול כל חסדי?⁴⁰

168

מתי כבר אצבור הר של חסד נפלא
בעזרת החוכמה שאין לה מושא,
ואזכה בכבוד ללמד הריקות
לכל מי שהרוס בשל האמונה במושא?

הערות

- ¹ ה"יוגים" שכאן הם מתרגלים מתקדמים שמתרגלים מדיטציה ריכוז על ריקות.
- ² כגון חלום או מירג', שמוסכם שהם לא באמת קיימים הן על ידי דרך האמצע והן על ידי מי שמאמינים בדברים.
- ³ הסתירה שאנו מנסים להפריך כאן מתייחסת לאמונה של דרך האמצע שתפיסות ביחס לאובייקטים במציאות היחסית נחשבות לתקפות, בעוד שבמציאות זו הדברים אינם מופיעים כמשתנים מרגע לרגע.
- ⁴ היוגים רואים בתפיסתם את עובדת ההשתנות הבלתי פוסקת של "דברים" בעולם היחסי.
- ⁵ בורות וכו', הגורמים ללידה חוזרת בסמסרה.
- ⁶ היינו: חלקם יהיו בעלי תודעה ואחרים לא.
- ⁷ יש כאן שימוש במושג של "נירוונה טבעית", שאיננה בעצם נירוונה כי אם ריקות.
- ⁸ כאן יש התייחסות לדבריו של ארייה נגרג'ונה בספרו **חוכמת השרוש**.
- ⁹ כאן שב המתנגד וטוען שהמיינד יכול לתפוס את עצמו בלי תלות באובייקט אחר.
- ¹⁰ המשפט האחרון בבית זה אינו כלול בגרסה הטיבטית, אך נמצא בגרסה הסנסקריט שקדמה לה.
- ¹¹ בחלק מן הגרסאות (כולל זו שכאן) מדלגים על מספר 21.
- ¹² גיילצב ג'ה, בביאורו, מתאר את המצב של דב הישן שנת חורף וננשך על ידי עכבר, ופצעו מזדהם. אף שאינו מודע לנשיכה בעת שזו קורית, הוא "נוכר" בה כשהוא מתעורר וחש בכאב.
- ¹³ המקור הוא **הסוטרה על שאגת האריה של האהוב**, שבה נאמר שהברכה זהה ממנחה לבודהה נוכח, או למצבה של בודהה שכבר עבר.
- ¹⁴ הוא - האקט של מתן המנחה.
- ¹⁵ כאן יש וויכוח עם עמדת ההיניינה, שטוענת שהשחרור יבוא עם הראייה הישירה של ששה-עשר האספקטים של ארבע האמיתות.
- ¹⁶ תנאם אלו הם: הכתב צריך להופיע בכתבים על המוסר; הוא חייב להיות קשור לסוטרות; ולא לסתור את כתבי החכמה, היינו האבהידהרמה. בקצרה: הוא חייב ליצג את שלושת האימונים, כפי שאלו מופיעים באוספים הללו.
- ¹⁷ אלו הם כתבים עתיקים ממסורת ההינדו, שלפי המסורת הבודהיסטית השקפת העולם שהם מייצגים אינה נכונה לחלוטין.
- ¹⁸ על פי פרז'נקאראמאטי, הכוונה לארייה מודגליינה, ארייה אנגולימאלה וכו', שלמרות שסילקו את נגיעהם עדיין מופיעים בסמסרה בשל קארמה מן העבר. גיילצב ג'ה חולק על כך, ומסביר שהכוונה כאן היא לצורה הפעילה של הנגיעה.
- ¹⁹ כלומר, הצלחת להפסיק את הצורות הפעילות של נגיעים רוחניים.
- ²⁰ זוהי התייחסות לשני סוגי המכשולים: מכשולים לנירוונה (הקשורים בנגעים רוחניים והנסיות לאלו) ומכשולים לידע-כל.
- ²¹ אלו הם שניים מבין ארבעה עד ששה יסודות שבאופן מסורתי מרכיבים את האספקט הפיזי שלנו.
- ²² לכל אחד מששת החושים (ראייה, שמיעה, ריח, טעם, מישוש ומחשבה) ישנה מודעות תואמת ש"יודעת" את אשר נקלט על ידי החושים.
- ²³ העושה.
- ²⁴ הכוונה ל"זרם" רצוף אחד, של חלקיו השונים של אדם, רגעים בזמן עבר ועתיד וכל מה שבניהם, ששייכים לאותו אדם.
- ²⁵ כלומר: את מי אנחנו שואפים להביא להארה?
- ²⁶ האנוכיות מקורה בשגיאה מחשבתית אודות הטבע האמיתי של דברים. ההגייה על העדר העצמי תגבר, כיוון שהיא מתמקדת באופן שבו הדברים הם באמת, וכל כן יש בכוחה לעקור את השגיאה מן השרוש.
- ²⁷ הגוף גם איננו הסך הכול של חלקים אלו, וגם לא נוכל למצאו באיזה מקום מחוץ לאוסף החלקים הזה.
- ²⁸ על פי התיאור המקובל בספרות הבודהיסטית, האטום הוא החלקיק הקטן ביותר של חומר, אך גם לו יש חלקים: צד מזרח, צד צפון וכו'.
- ²⁹ על תחושת העונג.
- ³⁰ כעת דנים במצב הפוך, שבו רגש של שמחה התגבר על העצב.
- ³¹ לראות תחושות כבעלות קיום עצמי.
- ³² מזון המזין את התובנות של היוגי וגם את גופו הפיזי.
- ³³ אלו הם האובייקטים של החושים.
- ³⁴ כלומר – ריקים לחלוטין.
- ³⁵ כאן מתחילה ההוכחה של "רסיס היהלום".
- ³⁶ כאן תחילתה של ההוכחה **המסתמכת על הקיום המותנה**.
- ³⁷ כאן מתחילה ההוכחה שמתבססת על **ההכחשה שדברים שקיימים או שאינם קיימים יכולים להתחיל**.
- ³⁸ כאן ובפסוקים הבאים יש שימוש במשמעות של המילה הטיבטית ל"דבר" - *ngos po* – שפירושה בעצם: דבר שמתפקד. ובתאור הבודהיסטי, דבר שמתפקד הוא דבר שנוצר – הוא דבר שנגרם – הוא דבר שמייצר – כל אלו מושגים נרדפים לתאר את מה שבא מסיבות.
- ³⁹ כל הדברים שתומכים בחיי: תרופות, אוכל, וכולי.
- ⁴⁰ כתוצאה מן החסד של תרגול שש השלמויות.